

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ҲУҚУҚ
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

2005 йил июлдан чиқа бошлаган

Қонунчиликдаги янгиликлар

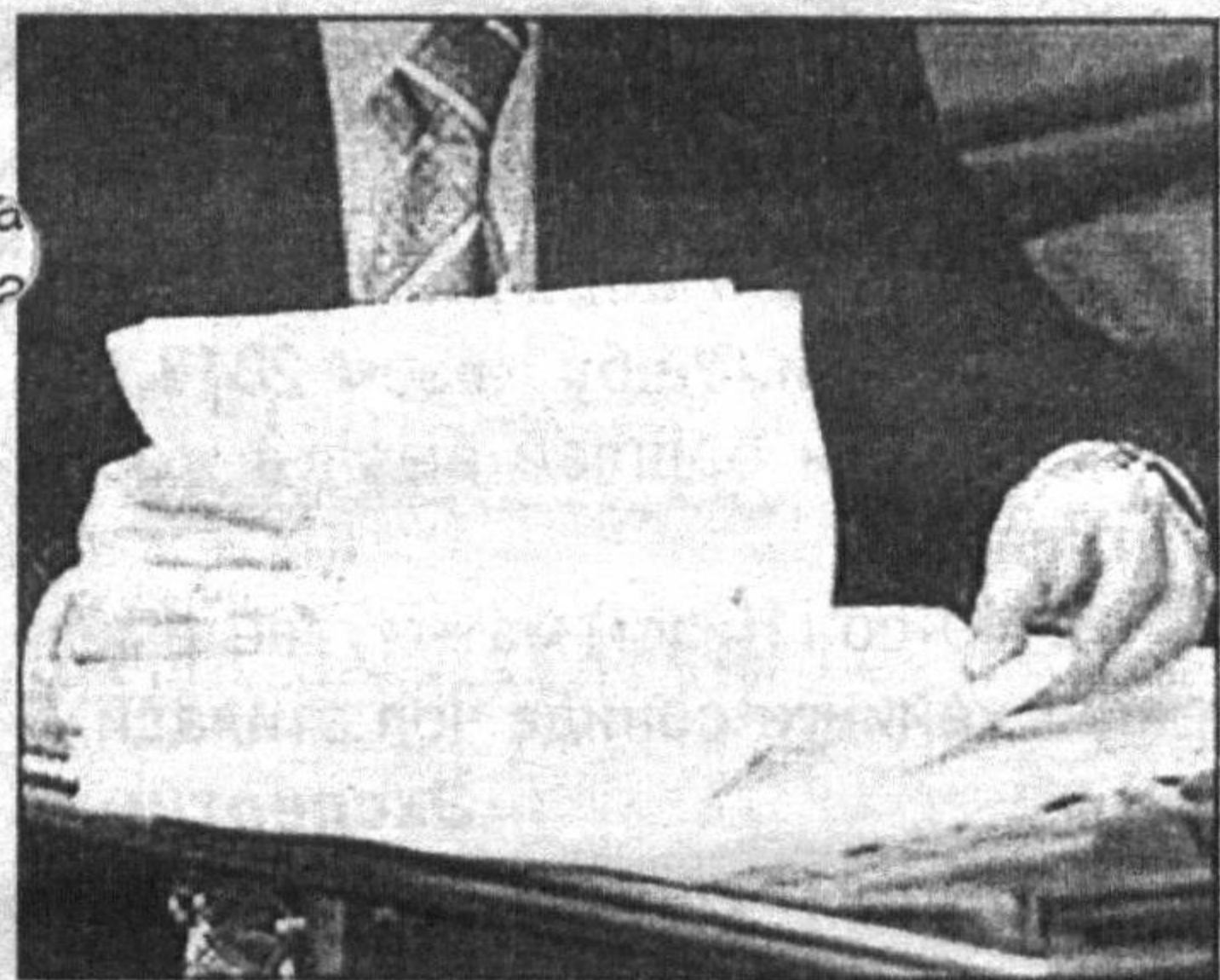
ЯНГИ ҲУЖЖАТЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАМИЗ

Тақдим этилаётган, шунингдек сўнги пайтда қабул қилинган бошқа ҳужжатларнинг тўлиқ матни билан norma.uz сайтида танишиб чиқишингиз мумкин.

БЕШ ЙИЛДА БИР МАРТА ТЕКШИРИЛАДИ

Президентнинг 26.03.2013 йилдаги ПФ-4522-сон Фармони билан айрим меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга уларни «Хусусий банк ва молия институтлари ҳамда улар фаолиятининг кафолатлари тўғрисида»ги Қонунга (17.12.2012 йилдаги ЎРҚ-339-сон) мувофиқлаштириш мақсадида кўшимча ва ўзгартишлар киритилди.

ни тартибга солиш тўғрисида»ги Фармонига (19.11.1998 йилдаги ПФ-2114-сон) тегишли кўшимча киритилди. Унга кўра хусусий банк ва молия институтлари фаолиятини текшириш назорат органлари фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгашининг қарорига биноан беш йилда кўпи билан бир марта режа асосидаги тартибда назорат органлари томонидан амалга оширилади.

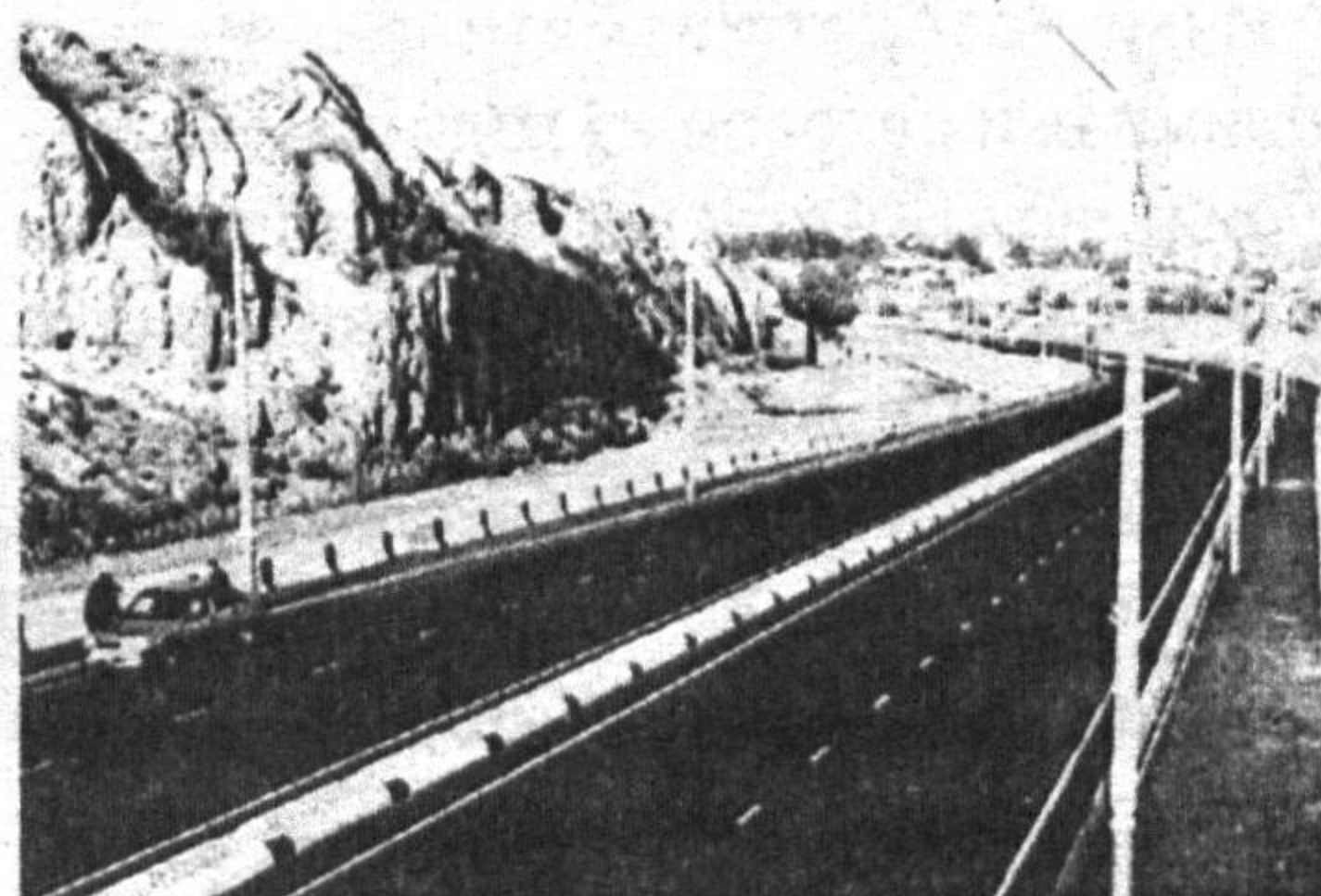
Президентнинг «Тадбиркорлик субъектларини текширишни янада қисқартириш ва унинг тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармонига (5.10.2005 йилдаги ПФ-3665-сон) ҳам худди шундай ўзгартириш киритилди. Молия-ҳўжалик фаолияти режа асосидаги солиқ текширишларидан ўтказиладиган субъектлар рўйхатига хусусий банк ва молия институтлари киритилди. Улар ҳам беш йилда кўпи билан бир марта текширилади.

ЙЎЛГА ҚАРИЙБ 250 МЛРД СЎМ

Вазирлар Маҳкамасининг 27.03.2013 йилдаги 88-сон қарори билан 2013 йил учун халқаро ва давлат аҳамиятига молик умумий фойдаланишдаги автомобиль йўллари капитал таъмирлаш дастури тасдиқланди.

Уни амалга ошириш доирасида жорий йилда халқаро автомобиль йўллари капитал таъмирлашга 46 546 млн сўм ажратилади.

Хусусан, Тошкент-Кўқон-Андижон,

Фузор-Нукус-Кўнғирот-Бейнов, Тошкент-Чиноз-Гулистон автомагистралларида, Тошкент-Термиз йўналишида, Тошкент ҳалқа йўлида таъмирлаш ишлари давом эттирилади, шунингдек бошланади. Бундан ташқари, Кўқон шаҳрига кириш йўли, Самарқанд-Фузор, Самарқанд-Бухоро-Туркманбоши, Бишкек-Душанбе-Термиз автомагистралларини капитал таъмирлаш ишлари, Алмати-Бишкек-Тошкент-Шаҳрисабз-Термиз автойўлидаги маҳаллий йўл (Тошкент вилояти) қурилиши бошланади.

Давлат аҳамиятига молик автомобиль йўллари дастурида назарда тутилган капитал таъмирлашга 202 054 млн сўмдан ортиқ маблағ ажратилган.

Мазкур Дастурга киритилган объектлар Молия вазирлиги ҳузуридаги Республика йўл жамғармаси маблағлари ҳисобига молияланади.

Қарор билан 2013 йил 1 майгача бўлган бир ойлик муддатда Дастурга киритилган объектлар учун лойиҳа-смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш, танлов савдолари ўтказиш ҳамда янги қурила бошланган объектлар бўйича пудрат шартномаларини тузиш топширилган.

Молия вазирлиги ҳузуридаги Республика йўл жамғармаси ва Давархитектқурилиш зиммасига Дастурни амалга ошириш доирасида ажратилган маблағлардан мақсадли фойдаланилиши, йўлларни таъмирлаш ишлари сифати, фойдаланилаётган хом ашё ва материаллар, шунингдек шаҳарсозлик меъёрлари ва қоидаларига риоя этилиши устидан қатъий назорат ўрнатиш топширилган.

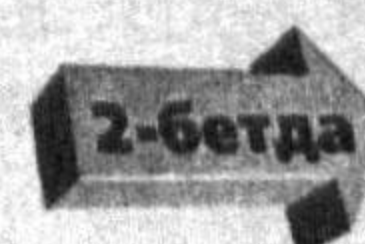
НАЗОРАТ ТАКОМИЛЛАШМОҚДА

Марказий банк бошқаруви, Бош прокуратура ҳузуридаги Солиқ, валютага оид жиноятларга ва жиний даромадларни легаллаштиришга қарши

курашиш департаментининг кўшма қарори (АВ томонидан 28.03.2013 йилда 2027-3-сон билан рўйхатдан ўтказилган) билан «Нобанк кредит ташкилотларида жиний фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш бўйича ички назорат қоидаларини тасдиқлаш ҳақида»ги қарорига ўзгартириш ва кўшимчалар киритилди.

«Жиний фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга ва терроризмни молиялаштиришга қарши курашиш

СОЛИҚ ҲИСОБОТЛАРИНИ ХАТОЛАРСИЗ ТОПШИРАМИЗ!

Солиқлар бўйича тўғри ва муаммоларсиз ҳисобот топширишни хоҳлайсизми? Унда Молия вазирлигининг Солиқ ва божхона тарифи сиёсати бошқармаси мутахассислари ҳамда «Норма» экспертлари иштирокида ўтказиладиган NORMA семинарига ташриф буюринг.

Янги шакллар бўйича солиқ ҳисоботларини тайёрлашга бағишланган семинарлар:

10*, 12, 15 ва 19 апрелда – солиқ солишнинг соддаштирилган тизимига ўтган корхоналар учун;

13, 16, 20 апрелда – умумбелгиланган солиқ тўловчилар учун ўтказилади.

Қуйидагилар семинарлар дастуридан ўрин олган:

- ҳисобот шаклларидаги охириги янгиликлар бўйича экспертларнинг тушунтиришлари;
- солиқ ҳисоботи шакллари тўлдириб бўйича тавсиялар ва аудиториянинг «қизғин» саволларига жавоблар (ЯСТ, ЖШДС, ЯИТ + суғурта бадаллари, ҚҚС, юридик шахслардан олинган фойда солиғи, мол-

мулк солиғи, транспорт солиғи, ресурс солиқлари, ДМЖларга ажратмалар);

• ҳисобот тузишда кўп учрайдиган хатоларнинг таҳлили, уларни тузатиш бўйича тавсиялар.

Семинарларни ўтказиш жадвали:

Солиқ солиш тизими	Ҳафта куни	Ўтказиш санаси	Семинар вақти
Соддалаштирилган	чоршанба	10 апрель*	9.00 – 9.30 – иштирокчиларни рўйхатга олиш. 9.30 – семинарнинг бошланиши
	жума	12 ва 19 апрель	
Умумбелгиланган солиқлар	шанба	13 ва 20 апрель	
	душанба	15 апрель	
	сешанба	16 апрель	

Иштирок этиш шартлари:

1. 2012 йил сентябрдан бошлаб ҳозирги пайтгача бўлган даврда «2 бепул семинар» кафолатланган бонус лимитидан фойдаланиб улгурмаган «Норма маслаҳатчи», «Солиқ ва божхона хабарлари», «Норма», «Налоговые и таможенные вести» ҳафталикларининг **обуначилари** ҳамда «NORMA» дастурий маҳсулотларидан бирида **рўйхатга олинган фойдаланувчилар учун** – семинарлар бепул ўтказилади.

2. **2 бепул семинарда қатнашиб бўлган обуначилар ва фойдаланувчилар учун** солиқ ҳисоботи бўйича семинарда иштирок этишга **имтиёзли нарх – 49 000 сўм** тўланади.

3. «NORMA» дастурий маҳсулотларидан **фойдаланмайдиганлар** ва ҳафталикларимизга **обуна бўлмаганларни** ҳам четга чиқариб қўймаймиз. Бироқ семинарда бепул қатнашиш тарзидаги бонусни, афсуски, тақдим эта олмаймиз. Исталган хоҳловчи учун семинарда иштирок этиш қиймати – **99 000 сўм**.

Пул тўлайдиган иштирокчилар рўйхатдан ўтаётганларида тўлов топшириқномасининг нусхаси, хизматлар кўрсатишга шартноманинг имзоланган нусхасини тақдим этишлари лозим.

Семинарда иштирок этиш учун буюртмани norma.uz сайтидан кўчириб олиш мумкин.

Сизларга 2013 йил I чораги учун ҳисоботни муваффақият билан топширишингизни тилаймиз. Семинарда кўришамиз!

*Гуруҳ шаклланиб бўлган. Буюртмалар қабул қилинмайди.

Семинар тўғрисида кўшимча ахборот:
(71) 283-23-92; (94) 428-97-37
(Юлия Павлова);
(71) 283-46-05 (Артур Енгалитчев).

Солиқ тўловчига ёрдам

2013 ЙИЛ БИРИНЧИ ЧОРАГИ УЧУН ЯГОНА СОЛИҚ ТЎЛОВИНИ ҲИСОБ-КИТОБ ҚИЛИШГА ДОИР ТАВСИЯЛАР

Бу йил ягона солиқ тўловини ҳисоб-китоб қилишга доир тавсияларни чоп этишда давом этамиз.

«Norma Ekspert» мутахассислари алоҳида вазиятлар мисолида имтиёзлар, солиқ солинадиган базани камайтириш, солиқ ставкасини пасайтириш, шунингдек турли фаолият соҳаси корхоналари учун ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисобга олган ҳолда ЯСТни ҳисоб-китоб қилиш, ЯСТ ҳисоб-китобини ва унга иловаларни, шунингдек Энг кам миқдор маълумотнома-ҳисоб-китобини тўлдириш тартибини тушунтирадилар.

2013 йил I чораги учун ЯСТга доир тавсияларни тайёрлашда 2013 йил I январидан жорий этилган солиқ солишдаги ўзгартиришлар инобатга олинди. ЯСТ бўйича ҳисоботни тўлдиришга оид тушунтиришлар МВ ва ДСҚнинг АВ томонидан 22.03.2013 йилда 2439-сон билан рўйхатдан ўтказилган «Солиқ ҳисоботи шакллари тасдиқлаш тўғрисида»ги қарори (бундан кейин – 2439-сон қарор) билан тасдиқланган янги шаклга мувофиқ берилмоқда.

Ягона солиқ тўлови солиқ солинадиган базадан ва белгиланган ставкалардан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқарилади.

Ягона солиқ тўловининг ҳисоб-китоби солиқ бўйича ҳисобга олиш жойидаги давлат солиқ хизмати органига ортиб борувчи яқун билан йилнинг ҳар чорагида ҳисобот давридан кейинги ойнинг 25-кунидан кечиктирмай, йил яқунлари бўйича эса йиллик молиявий ҳисобот топшириладиган муддатда тақдим этилади.

Ягона солиқ тўлови:

микрофирмалар ва кичик корхоналар томонидан – ҳисоб-китобни тақдим этиш муддатидан кечиктирмай;

микрофирмалар ва кичик корхоналар жумласига кирмайдиган корхоналар томонидан – ҳар ойда ҳисобот ойдан кейинги ойнинг 25-кунидан кечиктирмай, йил яқунлари бўйича эса йиллик молиявий ҳисобот топшириш муддатидан кечиктирмай тўланади.

Солиқ кодекси, 360-модда.

Қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда айрим турдаги солиқларни ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаб чиқаришда уларнинг тўланиши лозим бўлган энг кам миқдори белгиланади.

Солиқ кодекси, 28-модда.

ЯСТ ҳисоб-китобига доир тавсиялар «Norma Ekspert» мутахассисларининг эксклюзив ишланмаси саналади. Уларни «Norma» газеталари бирлашган таҳририяти МЧЖ ёки «Norma Ekspert» ХКнинг ёзма рухсатномаси билангина, шу жумладан электрон ОАВларда қайта босишга рухсат берилади.

2013 ЙИЛДА АМАЛГА КИРИТИЛГАН ЯСТ ТЎЛАШ ТАРТИБИДАГИ АСОСИЙ ЎЗГАРТИРИШЛАР

ЯСТнинг энг кам миқдори бўйича: ЯСТга доир ягона база — ер солигининг 3 бараварига тенг сумма белгиланди. Қатъий белгиланган солиқни ҳисобга олган ҳолда ЯСТ тўлаш тартиби фақат чакана савдо корхоналари учун сақлаб қолинди (*Президентнинг 25.12.2012 йилдаги ПҚ-1887-сон қарори 4-банди*).

Ҳисобот топшириш даврийлиги бўйича: барча ЯСТ тўловчилар, шу жумладан микрофирма ва кичик корхоналар жумласига кирмайдиганлари учун ҳам ҳисобот

даври этиб чорак қабул қилинди (*25.12.2012 йилдаги ЎРҚ-343-сон Қонун*). Шу сабабли илгари ЯСТга доир ҳисоботни ҳар чоракда топширувчи корхоналар жорий йилда уни ҳар чоракда, ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 25-кунидан кечиктирмай тақдим этидилар.

2013 йил I чорагидан бошлаб ЯСТга доир ҳисобот 2439-сон қарорга 13-иловада келтирилган янги шаклда тўлдирилиб, ДСИга тақдим этилади.

I-вазият.

ИККИТА САВДО ШОХОБЧАСИГА ЭГА БЎЛГАН ЧАКАНА САВДО КОРХОНАСИ УЧУН ЯСТ ҲИСОБ-КИТОБИ. ТУШУМНИНГ БИР ҚИСМИ ПЛАСТИК КАРТАЛАР ҚЎЛЛАНИБ ОЛИНГАН. БОШҚА ДАРОМАДЛАР МАВЖУД

Корхона иккита савдо шохобчасига эга: Тошкентда озиқ-овқат дўкони (солиқ ҳисобига олинган жойда) ва Чирчиқда қурилиш материаллари дўкони.

I чорак якунларига кўра товарларни реализация қилишдан тушум 184100 минг сўмни ташкил этди. Шундан:

Тошкентдаги дўконда — 106 400 минг сўм, шу жумладан 39 550 минг сўм пластик карталар қўлланиб тўланган;

Чирчиқдаги дўконда — 77 700 минг сўм, шу жумладан 24 150 минг сўм пластик карталар қўлланиб тўланган.

Март ойида Тошкентдаги дўкон омбори мудири лавозимига янги ходим қабул қилинди. Моддий жавобгар шахс ўзгариши муносабати билан ўтказилган инвентаризация давомида бозор қиймати 1 400 минг сўмни ташкил этувчи ортиқча товарлар борлиги аниқланди.

I чорак учун ЯСТ ҳисоб-китобида чакана савдо корхонаси қуйидагиларни ҳисобга олади:

✦ *чакана савдо корхонаси учун ЯСТ ставкалари савдо шохобчалари жойлашган жойига қараб табақалаштирилган: Тошкент шаҳрида — 4%, Чирчиқ шаҳрида — 2% (2012 йил билан солиштирилганда ўзгармади). Пластик карталарни қўллаб олинган тушумдан ЯСТ амалдагидан 10%га пасайтирилган ставкада ҳисобланади (Президентнинг ПҚ-1887-сон қарорига 9-2-илова). Тошкент шаҳрида терминал орқали тушган тушумдан ЯСТ 3,6%лик ставкада ҳисобланади (4 — 4 x 10%), Чирчиқ шаҳрида — 1,8% (2 — 2 x 10%);*

■ *инвентаризация пайтида аниқланган ҳисобга олинмаган товарлар инвентаризация якунланган ойдаги бозор қийматида ҳисобга қабул қилинади (дебет 2910-«Омборлардаги товарлар» 9390-«Бошқа операцион даромадлар» ҳисобварағи билан корреспонденцияда). Уларнинг қиймати СК 132-модда-*

си 5-бандига биноан бошқа даромадларга киради. ЯСТнинг турли ставкалари белгиланган бир нечта савдо шохобчалари мавжуд бўлганда бошқа даромадларга корхона солиқ бўйича ҳисобга олинган жойдаги ставка қўлланади.

■ *Бир нечта савдо шохобчаси бўлган чакана савдо корхоналарида ЯСТнинг энг кам миқдори худди шундай фаолият тури билан шуғулланувчи якка тартибдаги тадбиркорлар учун белгиланган қатъий белгиланган солиқ ставкасидан келиб чиқиб ҳар бир шохобча бўйича белгиланади. Қатъий белгиланган солиқ ставкалари 2012 йилда амал қилганлари даражасида сақланиб қолди.*

■ *Бироқ бунда 2013 йилда қатъий белгиланган солиқ суммаси 2013 йил 1 январь ҳолатига кўра белгиланган ЭКИХдан (79590 сўм) келиб чиқиб белгиланади. Солиқни ҳисоб-китоб қилиш чоғида йил давомида ЭКИХнинг ўзгариши, илгари бўлганидек, энди 2013 йилда инobatга олинмайди. ЯСТнинг энг кам миқдорини белгилашда худди шу қоида қўлланади.*

ЯСТ бўйича янги шакл тўлдириляётганда (2439-сон қарорга 13-илова):

✦ *мустақил юридик шахслар ҳисобланмайдиган ва ягона солиқ тўловининг ҳар хил ставкалари белгиланган турли аҳоли пунктларида жойлашган бир нечта савдо шохобчасига эга бўлган корхона ЯСТ ҳисоб-китобига асосий рақам белгиси устига қўйиладиган рақамлар (1¹, 1², 1³, 2¹, 2², 2³ ва ҳ.к.) билан ифодаланадиган қўшимча устунларни киритади. Бунда бошқа даромадлар солиқ бўйича ҳисобга олинган жойдаги савдо шохобчасига ҳисобланиши керак;*

✦ *микрофирмалар ва кичик корхоналар жумласига кирмайдиган корхона фаолият туридан қатъи назар ҳисобот чораги ҳар бир ойнинг охиридаги ҳолатга кўра ЯСТ суммасини алоҳида кўрсатади (1801, 1802 ва 1803-сатрлар бўйича ўсиб*

Диққат! Ҳисоботнинг янги шакллари norma.uz сайтида жойлаштирилган.

дорувчи якун билан). Микрофирмалар ва кичик корхоналар ЯСТ суммасини ойма-ой тақсимламайдилар (фақат 180-сатр тўлдирилади);

2439-сон қарор билан тасдиқланган янги шаклларда бошқа даромадларни акс эттириш учун ЯСТ ҳисоб-китобига 2-илова қўлланади (илгари бошқа даромадлар МВ ва ДСҚнинг АВ томонидан 21.01.2008 йилда 1760-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган ЯСТ ҳисоб-китобига 1-иловада кўрсатиларди).

Асосий фаолият тури чакана савдо бўлган корхоналар ЯСТ ҳисоб-китобига АВ томонидан 18.08.2010 йилда 2134-сон билан рўйхатдан ўтказилган Низомга 1-иловада келтирилган шаклда Ягона солиқ тўловининг энг кам миқдорини ҳисобга олган ҳолда ягона солиқ тўлови маълумотнома-ҳисоб-китобини илова қиладилар (ўзгартиришсиз қолган).

I чорак учун ЯСТ ҳисоб-китоби қуйидаги тартибда амалга оширилади.

Товарларни реализация қилишдан соф тушум – 184 100 минг сўм Ягона солиқ тўлови ҳисоб-китобининг (бундан кейин – *Ҳисоб-китоб*) 010-сатрида «Жами» устунда кўрсатилади.

Корхона битта фаолият тури билан шуғулланиши, бироқ бунда ЯСТнинг турли ставкалари белгиланган иккита савдо шохобчаси мавжудлиги сабабли Ҳисоб-китобда асосий рақам белгиси устига «1¹» қўйилади – ушбу устунда солиқ бўйича ҳисобга қўйилган жой, яъни Тошкентда жойлашган дўкон тушуми – 106400 минг сўмни кўрсатамиз. Кейинги устунда («1²») Чирчиқдаги дўкон тушуми – 77 700 минг сўм кўрсатилади.

Мазкур ҳолда **бошқа даромадлар** инвентаризация чоғида аниқланган, ҳисобга олинмаган товарлар ҳисобига шаклланади (1 400 минг сўм), Ҳисоб-китобга 2-илова-нинг 060 ва 010-сатрларида кўрсатилади. Шу сумманинг ўзи Ҳисоб-китобнинг 030-сатрида Тошкентдаги дўкон кўрсаткичлари учун ажратилган устунда қайд этилади.

Солиқ солинадиган ялпи тушум (*Ҳисоб-китобнинг 040-сатри*) соф тушум ва бошқа даромадларни қўшиш йўли билан аниқланиб, 185 500 минг сўмни ташкил этади. Шу сумманинг ўзи Ҳисоб-китобнинг 060-сатри «Жами» устунда **солиқ солинадиган база** сифатида кўрсатилади.

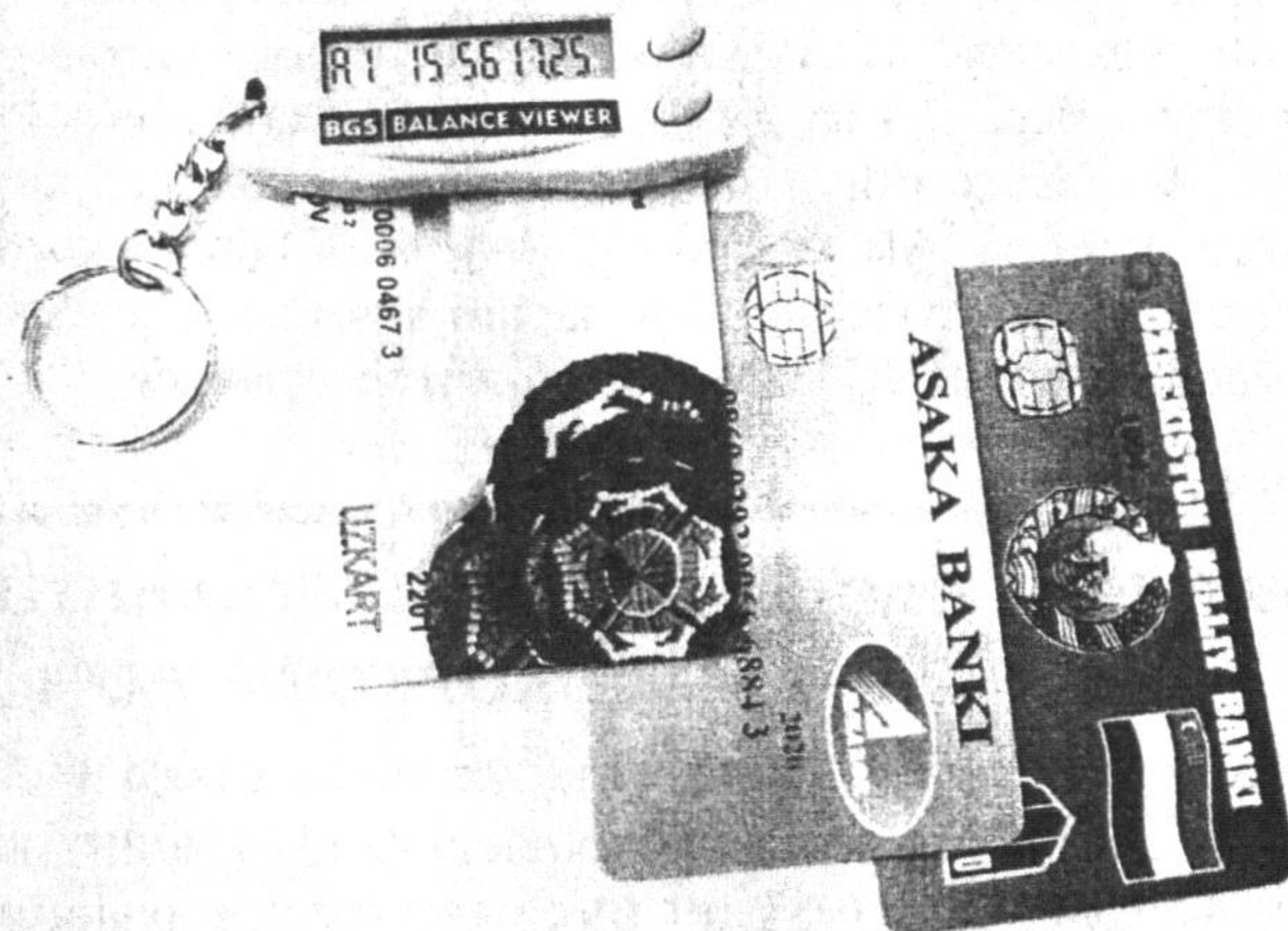
ЯСТнинг турли ставкалари қўлланиши сабабли 060-сатрнинг «1¹» ва «1²» устунларидаги солиқ солинадиган база иккита савдо шохобчасига бўлинади:

Тошкентда солиқ солинадиган база бошқа даромадларни ҳисобга олиб белгиланади – 107 800 минг сўм (106 400 + 1 400);

Чирчиқда (фақат товарлар реализация қилинишидан тушум) – 77 700 минг сўм.

Ҳисоб-китобнинг 0601 ва 0602-сатрлари тегишли устунларида пасайтирилган ставкалар (3,6 ва 1,8%) ва умумбелгиланган ставкаларда (4 ва 2%) ЯСТ солинадиган савдо тушуми ажратиб кўрсатилади:

Тошкентдаги дўконда 39 550 минг сўмга 3,6%лик ставкада, 68 250 минг сўмга 4%лик ставкада солиқ солинади (107 800 – 39 550);

Чирчиқдаги дўконда 24 150 минг сўмга 1,8%лик ставкада, 53 550 минг сўмга 2%лик ставкада солиқ солинади (77 700 – 24 150).

Белгиланган ва тузатилган ЯСТ ставкалари тегишинча 070 ва 0802-сатрларда кўрсатилиши керак.

Сўнгра ягона солиқ тўлови суммаси белгиланади: пластик карталар қўлланиб товарлар реализация қилинишидан тушумдан:

$39\,550 \times 3,6\% + 24\,150 \times 1,8\% = 1\,858,5$ минг сўм (*Ҳисоб-китобнинг 0901-сатри*);

белгиланган ставкаларда солиқ солинадиган тушумдан:

$68\,250 \times 4\% + 53\,550 \times 2\% = 3\,801$ минг сўм (*Ҳисоб-китобнинг 0902-сатри*);

бир чорак учун ҳисоб-китоб қилинганда (умуман корхона бўйича):

$1\,858,5 + 3\,801 = 5\,659,5$ минг сўм (*Ҳисоб-китобнинг 090, 120 ва 130-сатрлари*).

Кейин эса I чорак учун ЯСТнинг энг кам миқдори ва ҳисоб-китоб суммасини аниқлаш лозим. Агар ҳисоб-китоб суммаси энг кам миқдордан кам бўлса, улар ўртасидаги фарқ (ЯСТни қўшимча ҳисоблаш) бюджетга ўтказилади. Акс ҳолда Ҳисоб-китобга кўра ҳисоблаб чиқарилган сумма бюджетга тўланиши керак.

ЯСТнинг энг кам миқдори ва унинг ҳисоб-китоб суммаси ҳисоби 2134-сон Низомга 1-иловада келтирилган шаклдаги Маълумотнома-ҳисоб-китобда келтирилади (Ҳисоб-китоб билан бирга ДСИга топширилади).

ЯСТнинг энг кам миқдори худди шундай фаолият тури билан шуғулланувчи якка тартибдаги тадбиркорлар учун ўрнатилган қатъий белгиланган ставкадан келиб чиқиб ҳар бир шохобча бўйича белгиланади (жойлашган жойига қараб). Тошкентдаги озиқ-овқат дўкони учун ЯСТнинг энг кам миқдори ойига ЭКИХнинг 9 бараварини, Чирчиқдаги қурилиш материаллари дўкони учун ойига ЭКИХнинг 6,5 бараварини ташкил этади (*Президентнинг ПҚ-1887-сон қарорига 11-илова*).

I чорак учун ЯСТнинг энг кам миқдори:

Тошкентдаги дўконда – 2 148,93 минг сўмни (9 x 79 590 x 3);

Чирчиқдаги дўконда – 1 552,005 минг сўмни (6,5 x 79 590 x 3) ташкил этади.

ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси қонунчиликда белги-

Диққат! Мисолларда ҳисоб-китоб минг сўмда қилинган. ЯСТ бўйича ҳисоботда барча кўрсаткичлар сўмда яхлит сонда кўрсатилади.

ланган имтиёзларни қўллагандан солиқ солинадиган ялпи тушумдан ва ЯСТнинг белгиланган ставкасида (мазкур ҳолда — 4 ва 2%) келиб чиқиб ўсиб бормайдиган яқун билан аниқланади. I чоракдаги солиқ солинадиган ялпи тушум шу чорак учун ЯСТ ҳисоб-китоби 040-сатри кўрсаткичларидан келиб чиқиб белгиланади.

I чорак учун ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси:

2-вазият.

УЛГУРЖИ САВДО БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ВА КЎЧМАС МУЛКНИ ИЖАРАГА БЕРУВЧИ КОРХОНА УЧУН ЯСТ ҲИСОБ-КИТОБИ

Кичик корхона Тошкентда улгуржи савдо билан шуғулланади (аввалги йил яқунларига кўра унинг асосий фаолият тури). Ўтган йил охирида товарларнинг етказиб берилиши тўхтаб қолди. Шу боис жорий йил январидан майдони 900 кв.метрлик бўш омборхоналарнинг бир қисми бошқа улгуржи савдо корхонасига товарларни сақлаши учун ижарага берилди. Ижара шартномаси 6 ойга тузилди (2013 йил 1 январидан 1 июлигача). Тарафларнинг келишувига кўра ижара ҳақи ойига 700 минг сўм этиб белгиланди.

Корхона офиси ва омборхоналар жойлашган ер участкасининг умумий майдони кадастр ҳужжатларига кўра 1 140 кв.метрни ташкил этади. Бошқа ер участкалари йўқ.

I чоракда корхона тушуми қуйидагича тақсимланди:

1 960 минг сўм — улгуржи савдодан;

2 100 минг сўм — ижара ҳақи.

Корхона ҳисоб-китоб рақамига тушумлар умумий суммасидан бюджетга ЯСТ бўйича 204 минг сўм бўнак тўловлари ўтказилди.

ЯСТни ҳисоб-китоб қилишда қуйидагиларни инобатга олиш зарур.

Улгуржи савдо корхоналари Улгуржи савдо корхоналари томонидан ягона солиқ тўловини бўнак тўловларини ҳисобга олган ҳолда тўлаш тартиби тўғрисидаги низомга (АВ томонидан 14.01.2010 йилда 2065-сон билан рўйхатдан ўтказилган) мувофиқ ЯСТ бўйича бўнак тўловларини тўлайдилар. ЯСТ бўйича бўнакларни (5%) банк қуйидаги тартибда ушлаб қолади: савдо ва савдога оид бўлмаган операциялардан корхонага тушаётган маблағлар, мол-мулкни ижарага беришдан даромадлар (2065-сон Низомнинг 12-бандида кўрсатилган тушумлардан ташқари) махсус ҳисобрақамга йўналтирилиб, улар суммасининг 5%и ЯСТ бўйича бўнак тўлови сифатида ўтказилади, қолган сумма эса корхонанинг асосий (иккиламчи) ҳисобрақамларига ўтказилади.

Мол-мулкни ижарага беришдан олинган даромадларга солиқ солиш мол-мулкни ижарага бериш корхонанинг асосий фаолияти ҳисобланиши ёки ҳисобланмаслигига боғлиқ. Агар реализациянинг умумий ҳажмида ижарадан тушум улуши салмоқли бўлса (мол-мулкни ижарага бериш корхонанинг

Тошкентдаги дўконда — 4 312 минг сўм (107 800 х 4%); Чирчиқдаги дўконда — 1 554 минг сўмни (77 700 х 2%) ташкил этади.

Ҳисоб-китоб суммаси ЯСТнинг энг кам миқдоридан ортиши боис бюджетга ҳисоб-китобга кўра ҳисобланган сумма — 5 659,5 минг сўм тўланади (Ҳисоб-китобнинг 130-сатри).

асосий фаолият тури ҳисобланса), унга 6%лик ставкада ЯСТ солинади (реализациянинг умумий ҳажмида савдо шохобчаларини ижарага беришдан даромадлар 60%дан ортиқни ташкил этса, ЯСТ илгаригидек 30%лик ставкада ҳисобланади). Агар устунлик қилмаса, ижарадан даромадлар СКнинг 132-моддасига биноан бошқа даромадларга кириб, уларга асосий фаолият тури ставкасида солиқ солинади.

Бундан ташқари, 2012 йил 1 январдан кўчмас мулкни ижарага беришдан олинган даромадларга (улар бошқа даромадлар ёки асосий фаолият туридан олинган даромадларга киришидан қатъи назар) шартномада белгиланган ижара ҳақи суммасидан келиб чиқиб солиқ солинади, бироқ у давлат кўчмас мулкidan фойдаланганлик учун ижара ҳақининг энг кам ставкаларидан (2013 йилда Тошкент учун улар ҳокимнинг 30.12.2012 йилдаги 1052-сон қарори билан белгиланган, «Норма» газетасининг 15.01.2013 йилдаги 2 (391)-сонидан эълон қилинган) келиб чиқиб ҳисобланганидан кам бўлмаслиги керак.

Агар шартномада белгиланган ижара ҳақи суммаси ижара ҳақининг энг кам ставкалари асосида ҳисобланган суммадан кам бўлса, ягона солиқ тўлови энг кам ставкалардан келиб чиқиб ҳисоб-китоб қилиниши керак (МВ ва ДСҚнинг 26.01.2012 йилдаги ММ/04-01-32-14/87, 13/1-954-сон тушунтириш хати).

ЯСТ бўйича ҳисоботнинг янги шакллари (2439-сон Низомга 13-илова) ЯСТ ҳисоб-китобига алоҳида 1-илова киритилди, унда ҳар бир ижара объектининг энг кам ставкалар бўйича ижара ҳақининг шартномада белгиланганидан ошган суммаси ҳисоб-китоби кўрсатилади. Уни кўчмас мулк объектларини ижарага беришдан даромад олувчи (асосий фаолият тури бўйича ҳам, бошқа даромадлар сифатида ҳам) корхоналаргина тўлдирадilar.

Агар ЯСТ ҳисоб-китобига 1-иловадаги ҳисоб-китобга кўра ошши аниқланса (060-сатр), корхонанинг ижарадан олган даромади:

реализациянинг умумий ҳажмида устунлик қилса, ошши суммасини Ҳисоб-китобнинг 026-сатрига кўчиради;

бошқа даромадларга кирса, ушбу суммани Ҳисоб-китобга 2-илованинг 035-сатрида кўрсатади.

Диққат! Ҳисоботнинг янги шакллари norma.uz сайтида жойлаштирилган.

Бизнинг мисолда I чорак якунларига кўра реализациянинг умумий ҳажмида ижарадан тушумлар устунлик қилади — 52% ($2\ 100 / 4\ 060 \times 100$). Бинобарин, мол-мулкни ижарага бериш асосий фаолият тури ҳисобланиб, ижарадан олинган даромадларга 6%лик ставка қўлланади. Корхона Тошкент шаҳридаги омборхоналарни ижарага бериши сабабли шартномага кўра ижара ҳақини (ойига 700 минг сўм) Тошкент шаҳар ҳокимининг қарори билан белгиланган энг кам ставкадан келиб чиқиб ҳисобланган сумма — бир йил ҳисобида ижарага берилган 1 кв.метр майдон учун 10 минг сўм билан солиштириш керак.

I чорак учун ЯСТ қуйидаги тартибда ҳисоб-китоб қилинади.

Реализациядан тушум (*Ҳисоб-китобнинг 010-сатри*) умумий суммада — 4 060 минг сўм ва фаолият турлари бўйича кўрсатилади:

мол-мулкни ижарага бериш (асосий фаолият тури) — 2 100 минг сўм;

улгуржи савдо — 1 960 минг сўм.

Реализациянинг умумий ҳажмидаги салмоғи (*020-сатр*):

мол-мулкни ижарага бериш — 52% ($2\ 100 / 4\ 060 \times 100$);

улгуржи савдо — 48% ($1\ 960 / 4\ 060 \times 100$).

ЯСТ ҳисоб-китобининг 026-сатрини тўлдиргунга қадар ижара ҳақининг энг кам ставкаларида ҳисобланган сумма шартномада белгиланган ижара ҳақидан ошиш-ошмаслигини аниқлаш лозим. Бунинг учун **Ҳисоб-китобга I-иловани қуйидаги тартибда тўлдирамиз:**

011-сатрда ижарага берилган хоналарнинг умумий майдони (900 кв.метр) кўрсатилади, бўш сатрда эса ижарага олинган хонадаги ижарачининг фаолият тури (улгуржи савдо) ва объект жойлашган жой (Тошкент шаҳри) кўрсатилади;

021-сатрда — 1 кв.метр учун бир йилги ижара ҳақининг энг кам ставкаси (10 000 сўм);

031-сатрда — бир йил ҳисобидаги шартномада белгиланган ижара ҳақи суммаси. Агар корхона, мисолимизда бўлганидек, хоналарни бир йилдан кам муддатга ижарага берса, сатр кўрсаткичини йиллик суммага келтириш зарур. Агар бир ойлик ижара ҳақи суммаси 700 минг сўмни ташкил этса (ижара муддати — 6 ой), 031-сатрда кўрсатиш керак бўлган йиллик сумма 8 400 минг сўмга тенг бўлади;

041-сатрда — энг кам ставкаларда ҳисобланган бир йиллик ижара ҳақи суммаси. Ушбу сатр кўрсаткичи майдонни (*011-сатр*) энг кам ставкага (*021-сатр*) кўпайтириш йўли билан аниқланади, бизнинг мисолда у 9 000 минг сўмга тенг ($900 \text{ кв.метр} \times 10$);

051-сатрда — энг кам ставкаларда ҳисобланган сумманинг бир йил ҳисобидаги шартномада белгиланган ижара ҳақидан ошиши (*041-сатр — 031-сатр*) — 600 минг сўм ($9\ 000 - 8\ 400$). Агар 041, 042 ва бошқа сатрлар кўрсаткичи 031, 032 ва бошқа сатрлар кўрсаткичи-

дан кам ёки унга тенг бўлса, ЯСТ шартномадаги ижара ҳақи суммасидан ҳисобланади, 051 ва бошқа сатрларга эса «0» қўйилади;

061 ва 060-сатрларда — энг кам ставкаларда ҳисобланган сумманинг ҳисобот даври учун шартномада белгиланган ижара ҳақидан ошиши (*051-сатр / 12 х ҳисобот давридаги ойлар сони*) — 150 минг сўм ($600 / 12 \times 3$). I чоракда корхоналар фақат 3 ой учун ҳисобот берадилар, кейинчалик ҳисоб-китоб ўсиб борувчи якун билан 6, 9 ва 12 ой учун қилинади. Агар ижара шартномаси ҳисобот даврининг барча ойлари учун тузилмаган бўлса, ошиш суммаси ҳисобот даврида шартномага кўра ижарага бериш ойлари сонидан келиб чиқиб ҳисобланади.

Ҳисоб-китобга I-илованинг 060-сатри якуний натижаси — 150 минг сўм. Ҳисоб-китобнинг 026-сатрига кўчирилади.

Шу тариқа, солиқ солинадиган ялпи тушум, жами (*Ҳисоб-китобнинг 040-сатри*) 4 210 минг сўмни ташкил этади ($4\ 060 + 150$), улардан фаолият турлари бўйича қуйидагилар ажратилади:

мол-мулкни ижарага бериш — 2 250 минг сўм ($2\ 100 + 150$);

улгуржи савдо — 1 960 минг сўм.

Ҳар бир фаолият тури бўйича ЯСТ ставкалари Ҳисоб-китобнинг 070-сатрида кўрсатилади: ижара бўйича — 6%, улгуржи савдо бўйича — 5%.

I чорак учун ягона солиқ тўлови суммасини аниқлаймиз:

омборхоналарни ижарага беришдан олинган тушумдан — 135 минг сўм ($2\ 250 \times 6\%$);

улгуржи савдодан тушумдан — 98 минг сўм ($1\ 960 \times 5\%$).

Ушбу суммалар Ҳисоб-китобнинг 090 ва 0902-сатрларининг тегишли устунларида кўрсатилади.

Умуман корхона бўйича ЯСТ — 233 минг сўм ($135 + 98$) 090-сатрда кўрсатилиб, 120 ва 130-сатрларга кўчирилади.

Бюджетга тўланадиган ЯСТ суммасини аниқлаш учун ЯСТнинг энг кам миқдори ва ҳисоб-китоб суммасини солиштирамиз. ЯСТнинг энг кам миқдори (ер солигининг 3 баравари суммаси) ер участкасининг умумий майдони, шу жумладан ижарага берилган хоналар майдони ҳамда Тошкент шаҳридаги ер солигининг энг кам ставкасидан — 1 гектар учун 10 836 596 (I-иқтисодий зона учун) келиб чиқиб аниқланади. Улгуржи савдо корхоналари учун белгиланган пасайтирувчи коэффициент (0,35) ҳисобга олинмайди, чунки бизнинг ҳолатда чорак якунларига кўра асосий фаолият тури мол-мулкни ижарага бериш саналади. Мазкур фаолият тури бўйича пасайтирувчи коэффициент назарда тутилмаган.

ЯСТнинг энг кам миқдори:

$3 \times 0,114 \text{ гектар} \times 10\ 836\ 596 / 4 = 926,529$ минг сўмни ташкил этади. Бу сумма 2203-сон Низомга кўра Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг 040-сатрида кўрсатилади.

ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси — 233 минг сўм

Диққат! Мисолларда ҳисоб-китоб минг сўмда қилинган. ЯСТ бўйича ҳисоботда барча кўрсаткичлар сўмда яхлит сонда кўрсатилади.

(2 250 x 6% + 1 960 x 5%) Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг 030-сатрида кўрсатилади.

ЯСТнинг энг кам миқдори ҳисоб-китоб суммасидан кўплиги боис 693,529 минг сўм (926,529 – 233) қўшимча ҳисобланади.

Қўшимча ҳисоблаш суммаси (693,529 минг сўм) Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг 050 ва 070-сатрларида кўрсатилиб, Ҳисоб-китобнинг 170-сатрига кўчирилади.

Ҳисобот даври учун бюджетга тўланадиган сумма (ЯСТ ҳисоб-китобининг 180-сатри) ҳисоблаб ёзилган ЯСТ суммаси (130-сатр) ва қўшимча ҳисоблаш суммаси (170-сатр) сифатида белгиланиб, 926,529 минг сўмни ташкил этади.

3-вазият.

ЮК ТАШИШ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ КОРХОНА УЧУН ЯСТ ҲИСОБ-КИТОБИ

Бир фаолият тури — юк ташиш билан шуғулланувчи корхона автопаркида 14 та автомобиль бор. Андижон шаҳрида рўйхатдан ўтказилган, «Камолот» жамғармасига ажратмалар тўлайди.

Корхона мулки саналган офис (алоҳида бино) шаҳарнинг 1-иқтисодий зонасида жойлашган бўлиб, кадастр ҳужжатларига кўра майдони 280 кв.метрлик ер участкасини эгаллайди. Автомобилларни сақлаш учун 3-иқтисодий зонадаги майдони 1 100 кв.метрлик ижарага олинган ер участкасидан фойдаланилади.

И чоракда хизматлар кўрсатишдан тушум 207 900 минг сўмни ташкил этди. Бошқа даромадлар олинмаган.

2013 йил 1 январидан барча ягона солиқ тўлови тўловчилар учун (чакана савдо корхоналаридан ташқари) ЯСТ бўйича ягона база — ер солиғи суммасининг 3 баравари миқдори белгиланган (ЎзР Президентининг ПҚ-1887-сон қарори 4-банди).

Илгари хизмат кўрсатиш соҳаси корхоналари якка тартибдаги тадбиркорлар худди шундай фаолият билан шуғулланишга ҳақли бўлсалар ва у бўйича қатъий белгиланган солиқ ставкаси ўрнатилган бўлса, қатъий белгиланган солиқни инобатга олган ҳолда ЯСТ тўлар эдилар. Хусусан, юк ташувчи корхоналар 2012 йилда ҳар бир транспорт воситаси учун қатъий белгиланган солиқ ставкалари бўйича ЯСТнинг энг кам миқдорини белгилар эдилар (юк кўтариш қувватини ҳисобга олган ҳолда).

Ер солиғининг 3 баравари миқдорини ҳисобга олиб ЯСТ тўлаш тартиби Ягона солиқ тўловининг энг кам миқдори киритилиши муносабати билан ягона солиқ тўловини ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги низом билан белгиланган (АВ томонидан 3.03.2011 йилда 2203-сон билан рўйхатдан ўтказилган, бундан кейин — 2203-сон Низом).

ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисоб-китоб қилишда:

юримдик шахслар мулк, эгалик қилиш, фойдаланиш ва ижара ҳуқуқида фойдаланадиган ер участ-

калари инобатга олинади. Ўз биноси учун ажратилган ер участкаси майдони ер кадастри ҳужжатларига кўра қабул қилинади. Ижарага олинган ер участкаси майдони ижара шартномасида қайд этилади. Корхонанинг иккита ер участкаси бор: ўз биноси эгаллаган ва ижарага олинган участкалар. ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисоблаш учун қабул қилинадиган уларнинг умумий майдони 1 380 кв.метрга (280 + 1 100) ёки 0,138 гектарга тенг;

✦ мазкур жой ва ерлар тоифаси учун белгиланган ер солиғининг энг кам ставкалари қўлланади (2013 йил учун республиканинг барча минтақалари бўйича ер солиғининг энг кам ставкалари йиғма жадвали «СБХ»нинг 12.02.2013 йилдаги 6 (966)-сонидан берилган). Андижонда жойлашган корхоналар 4-зона учун ер солиғи ставкаси — 1 гектар учун 8 809 455 сўмни қўллайдилар;

✦ жойлашган жойи ва амалга ошираётган фаолият турларига қараб пасайтирувчи коэффициентлар қўлланади. Асосий фаолият тури юк ташиш бўлган корхоналарда автотранспортни сақлаш учун ер участкалари бўлганда ЯСТнинг энг кам миқдорини 0,35 пасайтирувчи коэффициентини билан ҳисоблайдилар.

ЯСТ бўйича қўлланаётган базадан (қатъий белгиланган ёки ер солиғининг 3 баравари миқдори) қатъи назар ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси солиқ солинадиган ялпи тушум (ҳисобот даври ва аввалги давр учун Ҳисоб-китобнинг 040-сатри маълумотларидаги фарқ) ва белгиланган ЯСТ ставкасидан келиб чиқиб аниқланади.

Бошқа базага ўтказилганда ЯСТнинг энг кам миқдорига доир ҳисобот шакллари ҳам ўзгаради. 2013 йилнинг I чорагидан бошлаб ва ундан кейин ер солиғининг 3 бараварини ҳисобга олган ҳолда ЯСТ тўлашга ўтказилган корхоналар ДСИга қуйидагиларни тақдим этадилар:

✦ ҳар йили I февралгача — Ягона солиқ тўловининг энг кам миқдори маълумотнома-ҳисоб-китоби. Унда юридик шахсга мулк, эгалик қилиш, фой-

Диққат! Ҳисоботнинг янги шакллари norma.uz сайтида жойлаштирилган.

даланиш ёки ижара ҳуқуқида тегишли бўлган барча ер участкалари кўрсатилади. Бунда 010-сатрда корхона рўйхатдан ўтказилган туманда (солиқ бўйича ҳисобга олинган жойда) жойлашган ер участкалари кўрсатилади. Бошқа туманларда жойлашган ер участкалари 020-сатрда кўрсатилади.

Йил давомида ер участкалари (ижарага олинган хоналар) майдони, шунингдек ижара жойи (бошқа бино, туманга кўчиш ва ҳ.к.) ўзгарганда ЯСТнинг энг кам миқдори аниқлаштирилган маълумотнома-ҳисоб-китобини тақдим этиш зарур;

ҳар чоракда ЯСТ ҳисоб-китоби билан бирга — ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисобга олган ҳолда ягона солиқ тўловининг маълумотнома-ҳисоб-китоби.

Ушбу шакллар 2203-сон Низомга 2 ва 3-иловларда келтирилган.

Бундан ташқари, «Камолот» Ўзбекистон ёшлар жамоатчилиқ ҳаракати маҳаллий бўлинмалари билан ўзаро кўмаклашиш шартномасини тузган корхоналар учун 2013 йилги Жамғармага ажратмалари ставкаси 8%га етказилган (2013 йилгача 5% эди).

I чорак якунларига кўра ЯСТ ҳисоб-китоби қуйидаги тартибда амалга оширилади.

Мазкур мисолда ташиш хизматларини кўрсатишдан тушум солиқ солинадиган ялпи тушум (Ҳисоб-китобнинг 040-сатри) деб ҳам, солиқ солинадиган база (Ҳисоб-китобнинг 060-сатри) деб ҳам саналади.

Юк ташиш билан шуғулланувчи корхоналар учун ЯСТ ставкаси 2012 йилдагидек 6%ни ташкил этади. У Ҳисоб-китобнинг 070-сатрида кўрсатилади.

Ягона солиқ тўлови суммаси аниқланади:

$207\,900 \times 6\% = 12\,474$ минг сўм (Ҳисоб-китобнинг 0902, 090, 120-сатрлари).

Ушбу суммадан:

«Камолот» жамғармасига (Ҳисоб-китобнинг 160-сатри) — 997,92 минг сўм ($12\,474 \times 8\%$);

«Камолот» жамғармасига ажратмаларни чегирганда ЯСТ (Ҳисоб-китобнинг 130-сатри) — 11 476,08 минг сўм ($12\,474 - 997,92$) ўтказилади.

Бюджетга тўланадиган суммани аниқлаш учун 2203-сон Низомга мувофиқ ЯСТнинг энг кам миқдори ва ҳисоб-китоб суммасини ҳисоблаймиз.

Бир йил учун ҳисоб-китоб қилганда ЯСТнинг энг

кам миқдори (ЭКМяст) қуйидаги формула бўйича аниқланади:

$$\text{ЭКМяст} = 3 \times C \times K_1 \times K_2,$$

бу ерда:

C — ер солиғи. Ер солиғини ҳисоблаб чиқаришда мазкур жой ва ер тоифаси учун белгиланган энг кам ставкалар қўлланилади. 2013 йилги ер солиғи ставкалари Президентнинг ПҚ-1887-сон қарорига 19-иловада белгиланган. Андижоннинг 1-зонасида ўз биноси учун ажратилган ер участкаси жойлашган жойда ер солиғи ставкалари 1 гектар учун 10 868 273 сўмга тенг, шаҳарнинг 3-зонасидаги ижарага олинган ер участкаси жойлашган жойда 1 гектар учун 9 495 728 сўмга тенг. Бироқ ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисоблашда энг кам ставка — 1 гектар учун 8 809 455 сўм (Андижон шаҳрининг 4-зонаси) қўлланади;

K_1 — амалга ошириладиган фаолият туридан келиб чиқиб қўлланиладиган пасайтирувчи коэффициент. Бизнинг мисолда 0,35 пасайтирувчи коэффициентини қўлланоқда;

K_2 — юридик шахснинг жойлашган жойидан келиб чиқиб қўлланиладиган пасайтирувчи коэффициент.

Мисол маълумотларига кўра I чорак учун ЯСТнинг энг кам миқдори:

$$\text{ЭКМяст} = 3 \times 8\,809\,455 \times 0,138 \text{ га} \times 0,35 / 4 = 319,123 \text{ минг сўмни ташкил этади.}$$

Ушбу сумма 2203-сон Низомга 3-илова шаклидаги Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг (бундан кейин — 2203-сон Низом бўйича Маълумотнома-ҳисоб-китоб) 040-сатрида кўрсатилади.

ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси солиқ солинадиган ялпи тушум (ҳисобот даври ва аввалги даврдаги Ҳисоб-китобнинг 040-сатри маълумотларидаги фарқ) ва белгиланган ЯСТ ставкасидан келиб чиқиб аниқланади. I чорак учун ҳисоб-китоб суммаси ҳисобот давридаги Ҳисоб-китобнинг 040-сатри кўрсаткичларидан келиб чиқиб аниқланади ва 12 474 минг сўмни ($207\,900 \times 6\%$) ташкил этади. Учала кўрсаткичнинг ҳаммаси (солиқ солинадиган тушум, ЯСТ ставкаси ва ҳисоб-китоб суммаси) 2203-сон Низом бўйича Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг 050 ва 070-сатрларида бирин-кетин кўрсатилади.

Ҳисоб-китоб суммаси энг кам миқдордан кўплиги сабабли I чорак учун қўшимча ҳисоблаб ёзиш амалга оширилмай, 2203-сон Низомдаги Маълумотнома-ҳисоб-китобнинг 050 ва 070-сатрларида «0» кўрсатилади.

4-вазият.

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ УЧУН ЯСТ ҲИСОБ-КИТОБИ

2013 йилнинг I чорагида Бухорода жойлашган ишлаб чиқариш корхонасининг тушуми 51 400 минг сўмни ташкил этди.

Жорий йил январь ойида маҳсулот халқаро стандартларга мувофиқ сертификатланди. Сертификатлаш харажатлари 1 500 минг сўмни ташкил этди.

2012 йилнинг март ойида қиймати 43 600 минг сўм бўлган технологик ускуна харид қилинган ҳам маълум, у ўша йилнинг апрель ойида фойдаланишга жорий этилди. 2012 йил учун ЯСТ бўйича солиқ солина-

диган база 39 100 минг сўмга камайтирилди.

Ер кадастри ҳужжатларига кўра ишлаб чиқариш цехлари эгаллаган ер участкаси майдони 8 590 кв.метрни (0,859 гектар) ташкил этади. Корхона 4 қаватли бинода майдони 120 кв.метр бўлган офисни ижарага олади.

ЯСТни ҳисоб-китоб қилиш ва унга доир ҳисобот шакллари тўлдиришда қуйидагиларни инобатга олиш лозим:

Биринчидан. Янги технологик ускунани харид

Диққат! Мисолларда ҳисоб-китоб минг сўмда қилинган. ЯСТ бўйича ҳисоботда барча кўрсаткичлар сўмда яхлит сонда кўрсатилади.

қилишга йўналтирилган сумма 5 йил давомида солиқ солинадиган суммани камайтиради, бироқ у солиқ солинадиган базанинг 25%идан кўп бўлмаслиги керак (СКнинг 356-моддаси). Имтиёз ускуна фойдаланишга жорий этилган солиқ давридан бошлаб қўлланади.

2012 йилда корхона солиқ солинадиган базани ускунани харид қилишга кетган харажатларнинг бутун суммасига камайтирмаганлиги боис қолган суммани 2013 йилда солиқ солинадиган базани камайтиришга ўтказишга ҳақли.

Иккинчидан. Микрофирмалар ва кичик корхоналар ЯСТ бўйича солиқ солинадиган базани сифатни бошқариш тизимларини жорий этиш, маҳсулотни халқаро стандартларга мувофиқ сертификатлаш, шунингдек лаборатория тестлари ва синовларини ўтказиш учун комплексларни харид қилишга йўналтириладиган маблағлар суммасига камайтиришга ҳақли (Президентнинг 26.03.2012 йилдаги ПҚ-1731-сон қарори). Мазкур имтиёз янги технологик ускунани харид қилишда берилган имтиёз шартларида қўлланади. Яъни сарфланган маблағлар суммасига, бироқ солиқ солинадиган базанинг 25%и доирасида, харажатлар қилинган солиқ давридан бошлаб 5 йил давомида камайтирилади.

Ушбу имтиёз 2439-сон қарор билан тасдиқланган ЯСТ бўйича ҳисоботнинг янги шаклларида ҳам инобатга олинган. ЯСТ ҳисоб-китобига 5-иловани инвестиция маблағларини ўз ишлаб чиқаришига йўналтирувчи корхоналар тўлдирадидлар, хусусан:

янги технологик ускунани харид қилишга (илгари ЯСТ ҳисоб-китобига 4-иловадан фойдаланилган);

сифатни бошқариш тизимларини жорий этиш, маҳсулотни халқаро стандартларга мувофиқ сертификатлаш, шунингдек лаборатория тестлари ва синовлари ўтказишга комплекслар харид қилишга.

Юқорида қайд этилган имтиёзларни қўллаш муносабати билан ЯСТ бўйича солиқ солинадиган базани камайтиришнинг якуний суммаси ЯСТ ҳисоб-китобига 4-иловага кўчирилади (илгари — 3-иловага кўчирилган эди).

Камайтириш суммасини аниқлаш учун солиқ солинадиган сумма Ҳисоб-китобга 5-илованинг 030-сатри кўрсаткичларига мувофиқ ҳисобланади. Бизнинг мисолга кўра у 51 400 минг сўмга тенг, камайтиришнинг энг кўп суммаси (5-илованинг 040-сатри) — 12 850 минг сўм (51 400 x 25%).

Бизнинг мисолга кўра инвестицияларнинг ҳақиқатдаги суммаси 6 000 минг сўмни ташкил этади, шундан:

2012 йилги солиқ солиш базасини камайтириш суммаси айирилган ҳолда ускунани харид қилиш харажатлари (Ҳисоб-китобга 5-илованинг 010-сатри) — 4 500 минг сўм (43 600 — 39 100);

сертификатлашни ўтказиш харажатлари (Ҳисоб-китобга 5-илованинг 0203 ва 020-сатрлари) — 1 500 минг сўм.

Инвестициялар суммаси солиқ солинадиган базанинг 25%идан ошмаслиги сабабли **I чоракда 6 000 минг сўмга камайтириш амалга оширилади** (Ҳисоб-китобга 5-илованинг 050-сатри).

Камайтириш суммаси ЯСТ ҳисоб-китобига 4-илова-

нинг 050-сатрига кўчирилади, солиқ солинадиган тушумни камайтириш бўйича бошқа кўрсаткичлар мавжуд бўлмаганда 4-илованинг 010-сатрига кўчирилади.

4 ва 5-иловалар тўлдирилгандан кейин ЯСТни ҳисоб-китоб қилишга киришамиз.

Солиқ солинадиган ялпи тушум (Ҳисоб-китобнинг 040-сатри) 51 400 минг сўмни ташкил этади.

Камайтириш (6 000 минг сўм) Ҳисоб-китобнинг 0502 ва 050-сатрларида кўрсатилади.

Солиқ солинадиган база (Ҳисоб-китобнинг 060-сатри) 45 400 минг сўмни ташкил этади (51 400 — 6 000), **ягона солиқ тўлови суммаси эса** (Ҳисоб-китобнинг 090 ва 120-сатрлари) — 2 270 минг сўм (45 400 x 5%). Улардан:

181,6 минг сўм (2 270 x 8%) «Камолот» жамғармасига ўтказилади (Ҳисоб-китобнинг 160-сатри);

2 088,4 минг сўм (2 270 — 181,6) — бюджетга тўланадиган ЯСТ суммаси (Ҳисоб-китобнинг 130-сатри).

Ишлаб чиқариш корхоналарида тўланадиган ЯСТ суммаси энг кам миқдор — ер солиғининг 3 баравари суммасидан кам бўлмаслиги керак.

ЯСТнинг энг кам миқдорини ҳисоб-китоб қилишда:

✦ **юридик шахслар, шу жумладан ижарачи ҳуқуқи билан фойдаланадиган ер участкалари ҳисобга олинади.** Кўп қаватли бинода хоналар ижарага олинганда эгаллаб турган майдон хона майдонини бинодаги қаватлар сонига бўлиш йўли билан ҳисобланади. Чунончи, 4 қаватли бинода майдони 120 кв.метрлик офисни ижарага олувчи корхонада ЯСТнинг энг кам миқдори ҳисоб-китобига 30 кв.метрга (120 / 4) ёки 0,003 гектарга тенг майдон қабул қилинади;

✦ **мазкур жой ва ерлар тоифаси учун белгиланган ер солиғининг энг кам ставкалари қўлланади.** Бухорода жойлашган корхоналар 4-зона учун ер солиғи ставкасини — 1 гектар учун 6 196 335 сўмни қўллайдилар;

✦ **жойлашган жойи ва амалга оширадиган фаолият турига боғлиқ ҳолда пасайтирувчи коэффициентлар қўлланади.** Товарлар ишлаб чиқариш (саноат соҳаси) асосий фаолият тури бўлган микрофирмалар ва кичик корхоналар учун 0,5 пасайтирувчи коэффициенти белгиланган.

I чорак учун ЯСТнинг энг кам миқдори:

$3 \times (0,859 + 0,003) \times 6\,196\,335 \times 0,5 / 4 = 2\,002,965$ минг сўмни ташкил этади.

ЯСТнинг энг кам миқдори билан солиштириладиган ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси ЯСТга доир имтиёзлар (шу жумладан солиқ солинадиган базани камайтириш кўринишидаги) қўлланмасдан ҳисобот чорагидаги солиқ солинадиган ялпи тушумдан келиб чиқиб ҳисобланади.

I чорак учун ЯСТнинг ҳисоб-китоб суммаси 2 570 минг сўмга тенг (51 400 x 5%).

Ҳисоб-китоб суммаси ЯСТнинг энг кам миқдоридан кўп бўлганлиги боис қўшимча ҳисоблаб ёзиш амалга оширилмайди.

Ҳисобот даври учун бюджетга тўланадиган ЯСТ (Ҳисоб-китобнинг 180-сатри) «Камолот» жамғармасига ажратмалар чегирилган ҳолда ҳисоблаб ёзилган ЯСТ суммасига (Ҳисоб-китобнинг 130-сатри) тенг — 2 088,4 минг сўм.

Диққат! Ҳисоботнинг янги шакллари norma.uz сайтида жойлаштирилган.

АЛЛО, СИЗГА МЕНЕЖЕР ҚЎНФИРОҚ ҚИЛЯПТИ...

Мен сотишлар бўйича менежер бўлиб ишлайман. Вазирам харидорларда юзага келадиган барча саволлар бўйича уларга маслаҳатлар бериш ва янги мижозларни излашдан иборат. Шу сабабли менга жуда тез-тез ўзимнинг уяли телефонимга қўнғироқлар қилишади ҳамда мен ҳам бўлғуси мижозларга қўнғироқ қилиб тураман. Уяли алоқа хизматларига ўзим тўлайман. Мен раҳбариятдан ушбу хизматлар учун ва ўз телефоним амортизацияси учун харажатларни қоплашни талаб қилишга ҳақлиманми?

Осман Т., менежер.

– Меҳнат кодексининг (МК) 173-моддасига кўра иш берувчининг розилиги билан ва унинг манфаатлари йўли билан ходим ўзига тегишли мол-мулкдан фойдаланганда транспорт воситаларининг амортизацияси ва улардан фойдаланганлик учун қилинган харажатлар, шунингдек асбобларнинг, техник воситаларнинг ёки ўзга мол-мулкнинг амортизацияси иш берувчи ҳисобидан тўлаши лозим. Ана шу харажатларни тўлашнинг миқдори ва тартиби **жамоа шартномасида**, агар у тузилмаган бўлса, **ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга биноан** белгилаб қўйилади.

Шу тариқа сиз ўз мобил телефонингиздан хизмат мақсадларида фойдаланганлик учун, агар у иш берувчининг розилиги билан амалга оширилган бўлса, жамоа шартномасида ёки сизнинг ҳолатингизда яхшиши тарафларнинг келиши билан белгиланган тартиб ва миқдорларда қоплашларини талаб қила оласиз.

Агар бундай розилик олинмаган бўлса ёки тарафларнинг келишуви билан мобил телефон амортизациясини қоплаш ва уяли алоқа хизматларига ҳақ тўлашнинг тартиби ва миқдори белгиланмаган бўлса, сиз иш берувчига мазкур масалаларни кўриб чиқиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилишга ҳақлисиз.

Бироқ, шуни ҳисобга олиш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 37-моддасининг биринчи қисми ва МК 16-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ ҳар бир шахс меҳнат қилиш, эркин иш танлаш, **ҳаққоний меҳнат шартлари асосида ишлаш** ва қонунда белгиланган тартибда ишсизликдан ҳимояланиш ҳуқуқига эгадир. Бундан ташқари, кўпинча меҳнат шартномалари ёки локал меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда **иш берувчининг ходимни ўз бевосита лавозим вазибаларини бажариши учун зарур бўлган техник воситалар билан таъминлаш мажбурияти қайд этилган.**

Шу боис сиз корхонангизда амал қиладиган локал ҳуқуқий ҳужжатлар билан жиддий танишиб чиқишингиз, меҳнат шартномаси шартларини ўрганишингиз ва иш берувчига, агар у лавозим вазибаларингизни бажариш учун зарур бўлса, сизни телефон қурилмаси билан таъминлаш талаби билан мурожаат қилишингиз керак. Иш берувчи ёки мобил телефон харид қилиб, алоқа хизматларига ҳақ тўлаши ёки шаҳар АТС тармоғига уланган стационар телефон ўрнатиб бериши мумкин. Акс ҳолда у шахсий телефонингиздан хизмат мақсадларида фойдаланишга мажбур қилишга ҳақли эмас.

Алексей НИЯЗМЕТОВ, юрист.

Агар ходим 7 февралда вафот этган, охириги марта ишга 4 февралда чиққан, унинг ўлими тўғрисида гувоҳномани қариндошлари фақат 18 февралда тақдим этган бўлишса, вафот этган ходим билан меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги буйруқда қандай санани кўрсатиш керак? Биз мазкур ҳолда Меҳнат кодексининг 107-моддасига асосланишимиз ва меҳнат шартномасини бекор қилиш куни деб 4 февраль – ходимнинг ишга чиққан охириги кунини кўрсатишимиз мумкинми?

Ф.К., ОАЖ кадрлар бўлими бошлиғи.

БЕВАҚТ ВАФОТ ЭТГАН ХОДИМНИ ИШДАН БЎШАТИШ ТЎҒРИСИДА БУЙРУҚ

– Амалиётда ходимнинг вафоти муносабати билан меҳнат шартномасини бекор қилиш санасига доир бир нечта фикр мавжуд. Чунончи, баъзиларнинг фикрича, Меҳнат кодексининг (МК) 107-моддасига кўра, бундай сана бўлиб ходимнинг охириги ишлаган куни ҳисобланади. Шунингдек меҳнат шартномасини бекор қилиш санаси деб гувоҳномада кўрсатилган ходимнинг вафоти юз берган санадан олдинги кун ҳисобланади деган фикр бор. Бошқаларнинг ҳисоблашича, гувоҳномада кўрсатилган унинг вафот этиш санаси меҳнат шартномасини бекор қилиш куни бўлади. Меҳнат шартномасини бекор қилиш куни бўлиб қариндошлар томонидан ФХДЭнинг ўлим тўғрисидаги гувоҳнома тақдим этилган сана ҳисобланади деган фикр ҳам бор.

Ҳақиқатан ҳам, МКнинг 107-моддасига кўра охириги иш куни меҳнат шартномасини бекор қилинган кун деб ҳисоблана-

ди. Бироқ, фикримча, ходим ҳали тирик бўлган кунда – 4 февралда – у билан меҳнат шартномасини бекор қилиш мантиққа тўғри келмайди. Шу боис мазкур ҳолда МКнинг 107-моддасига асосланган ва меҳнат шартномасини бекор қилиш санаси деб ходимнинг охириги иш кунини кўрсатиш тўғри эмас. Бу нарса гувоҳномада кўрсатилган вафот этиш санасидан олдинги кунга доир фикрга ҳам тааллуқли.

Марҳумнинг қариндошлари томонидан ўлим тўғрисидаги гувоҳнома тақдим этилган кунга ҳам асосланиб бўлмайди. Зеро улар ҳужжатни бир ойдан кейин ҳам тақдим этишлари мумкин. Агар буйруқда ушбу кунни кўрсатсақ, ходим бунгача тирик бўлган деган хулоса келиб чиқади.

Менинг фикримча, **меҳнат шартномасини бекор қилиш куни деб ходимнинг гувоҳномада кўрсатилган вафот этиш санаси олиниши керак.** Агар иш берувчига унинг вафоти, айтайлик, бир неча кун ёки ҳафтадан кейин маълум бўлса, буйруқни у ўлим тўғрисидаги гувоҳномани олган кун билан расмийлаштириши, меҳнат шартномасини бекор қилиш санаси деб гувоҳномада кўрсатилган санани ёзиши керак.

Шу сабабли сизнинг ҳолатингизда 18 февраль куни ходим билан меҳнат шартномасини унинг вафоти муносабати билан 7 февралдан бекор қилиш тўғрисидаги буйруқ чиқарилиши керак.

Ленара ХИКМАТОВА, юрист.

МУДДАТ ТУГАСА НИМА ҚИЛИШ КЕРАК?

Корхонада чет эллик мутахассислар ишлашади. Уларга доир биз Ўзбекистонга чет эл ишчи кучини жалб этишга рухсатнома ва уларнинг меҳнат фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқига тасдиқномаларга эгамиз.

Агар меҳнат фаолияти ҳуқуқи учун чет эллик фуқарога биринчи тасдиқнома 3.01.2012 йилдан 3.07.2012 йилгача бўлган даврга, кейингиси эса 10.07.2012 йилдан 10.01.2013 йилгача бўлган даврга берилган бўлса, нима қилиш керак? Ходимни 6 кунлик танаффусга ишдан бўшатиш керакми ёки табелга ишга чиқмаганлик тўғрисида белги қўйиш етарлими? Ҳужжатлар меҳнат фаолияти ҳуқуқига тасдиқнома олиш учун берилган даврда чет эллик ишлашни давом эттирган бўлса, қандай оқибатлар бўлиши мумкин?

Л.Сергеева, ШК бош бухгалтери.

– Ушбу ҳолда **муддатли меҳнат шартномасини бекор қилиш керак.**

Муддатли меҳнат шартномалари фақат Меҳнат кодексининг (МК) 76-моддасида назарда тутилган ҳолатлар мавжудлиги туфайли номуайян муддатга шартнома тузиб бўлмайдиган ҳоллардагина тузилиши мумкин. Сизнинг вазиятингизда чет эллик мутахассис қабул қилинадиган ишни бажариш шартлари шундай ҳолатларга киради. Ишнинг ўзи доимий тусда ҳам бўлиши мумкин, бироқ уни бажариш шартлари ходим билан номуайян муддатга меҳнат шартномаси тузишни мумкин эмас қилиб қўяди. Чет эллик мутахассисни ишга **фақат чет эл ишчи кучини жалб этиш рухсатномаси ва ЎзРда меҳнат фаолияти ҳуқуқига тасдиқнома амал қилган даврагина** қабул қилиш мумкин.

Меҳнат шартномасининг амал қилиш муддатини аниқ сана (масалан, 10.07.2012 йилдан 10.01.2013 йилгача бўлган даврга) билан белгилаш мумкин, у тугаши билан меҳнат муносабатлари тугатилиши керак. Уни, масалан, чет эл ишчи кучини жалб этишга рухсатнома ёки Ўзбекистонда меҳнат фаолияти ҳуқуқига тасдиқнома муддатининг тугаши тақозо этиши мумкин.

Муддатли меҳнат шартномасини муайян муддатга узайтириши (унга қўшимча битимни расмийлаштириши) мумкин эмас. Гап шундаки, МК 105-моддасининг иккинчи қисмида назарда тутилишича, агар муддат тугагандан кейин ҳам меҳнатга оид муносабатлар давом этаверса ва тарафлардан бирортаси бир ҳафта давомида унинг бекор қилинишини талаб қилмаган бўлса, шартнома номуайян муд-

датга узайтирилган деб ҳисобланади. Бу билан МК 76-моддаси ва Ўзбекистон Республикасида хорижий ишчи кучларини жалб қилиш ва улардан фойдаланиш тартиби тўғрисида низомнинг (Меҳнат вазирлиги томонидан тасдиқланган, АВ томонидан 20.11.1996 йилда 285-сон билан рўйхатдан ўтказилган) талаблари бузилади.

Ушбу ҳуқуқбузарликлар текширув жараёнида аниқланганда иш берувчи энг кам иш ҳақининг 2 бараваридан 5 бараваригача миқдорда жарима солиш тарзидаги жавобгарликка тортилиши мумкин (Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 49-моддаси). Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ҳузуридаги Ташқи меҳнат миграцияси масалалари бўйича агентлик эса унинг 3 ойгача муддатга чет эл ишчи кучини қўшимча жалб этиш

ҳужжатларини қабул қилишдан бош тортишга ҳақли.

Шу тариқа, агар муддатли меҳнат шартномаси тарафлари меҳнат муносабатларини муайян муддатга давом эттириш ниятида бўлишса, улар муддати ўтган меҳнат шартномасини бир ҳафта

мобайнида бекор қилишлари (МК 105-моддасининг биринчи қисми) ва ўша муддатга ёки бошқа муддатга янги меҳнат шартномаси тузишлари керак.

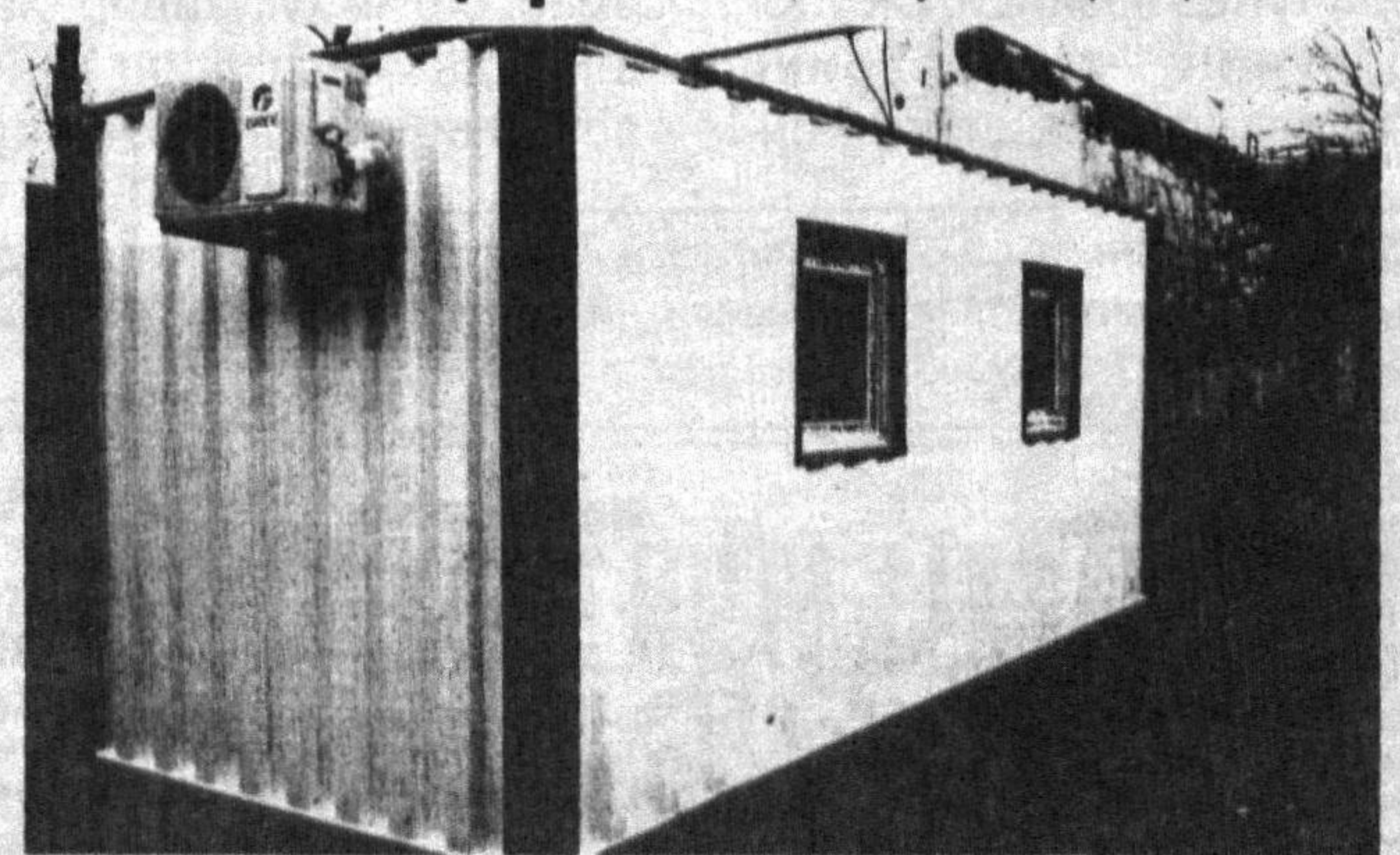
Ушбу ҳаракатларнинг барчаси ҳар бир ҳолда иш берувчининг буйруғи билан тасдиқланиб, унда асослар кўрсатилиши керак.

Абдусалом РИСКУЛЛАЕВ, эксперт-юристинимиз.

Реклама

ЯШАШ УЧУН ВАГОНЧАЛАР

Ҳар хил турдаги вагончаларни ишлаб чиқариш Маҳсулот сертификатланган

Тел. (+99890) 999-07-06, 253-39-99
E-mail: dmitriy@modul-stroy.uz

ЭР-ХОТИН: ҚАЙСИ МУЛК КИМНИКИ?

Уйлангунимча бундан 2 хонали квартирани мерос қилиб олганман. Никоҳ вақтида ота-онам менга 1 хонали квартирани ҳам совға қилишди.

Жавоб берсангиз, ажрашганда ушбу квартиралар ўртада бўлинадими ёки йўқми?

Шухрат.

– Ушбу квартиралар бўлинмайди, чунки улар сизнинг мулкингиздир.

Бироқ шуни билишингиз лозимки, Оила кодекси 25-моддасининг иккинчи қисмига кўра никоҳ давомида эр-хотиннинг умумий мулки ёки улардан ҳар бирининг мол-мулки ёхуд эр ва хотиндан бирининг меҳнати ҳисобига мол-мулкининг қиймати анча ошишига олиб келган маблағлар қўшилгани аниқланса, эр ёки хотиндан ҳар бирининг мол-мулки уларнинг биргаликдаги мулки деб топилиши мумкин. Капитал таъмирлаш, қайта қуриш, қайта жиҳозлашга қилинган харажатлар бунга мисол бўлиши мумкин.

Мазкур ҳолда ушбу маблағлар қўшилганча ва қўшилгандан кейин мол-мулкининг реал қийматидаги нисбат белгиловчи мезон ҳисобланади, чунки қонунда мол-мулк қиймати сезиларли кўпайишининг аниқ таърифи берилмаган. Амалиётда суд ушбу қондан асосан кўчмас мулк объектларига (турар жойлар, квартиралар, дала ҳовлилар ва ҳоказо) нисбатан қўлла-

ди. Бироқ бошқа мол-мулкнинг (транспорт воситалари – автомашиналар, мотоцикллар, скутерлар, тиркама; периферияли шахсий компьютер; уй видео-маркази/кинотеатр; мебель гарнитури; заргарлик буюмлари ва ҳоказо) ғоятда қимматга такомиллаштирилиши ва қайта жиҳозланиши ёки таъмири ҳам бундан истисно эмас.

Ушбу маблағлар қуйидаги манбаларнинг лоақал бири ҳисобидан амалга оширилиши керак:

• эр-хотиннинг умумий мол-мулки ҳисобидан;

• эр-хотин ҳар бирининг мол-мулки ҳисобидан. Масалан, никоҳлангунча эр-хотиннинг иккови мулкида бир хил русумдаги автомашиналар бор эди. Бироқ иккови ҳам «юрмасди», яъни жиддий таъмирлашга муҳтож эди. Никоҳдан кейин хотиннинг автомобили эр машинасининг қисм ва деталларидан фойдаланилган ҳолда мукаммал таъмирланди. Натижада хотиннинг машинаси нормал ишлай бошлади, эрнинг автомобили эса «бир уюм темир-терсақ»ка айланган эди. Ушбу ҳолда хотин-

нинг мукаммал таъмирланган автомашинаси эр-хотиннинг биргаликдаги мулки деб эътироф этилиши мумкин, чунки эрнинг мол-мулки ҳисобига автомобильга қўшилган маблағлар унинг истеъмол хоссаларини тиклади ва қийматини оширди;

• эр-хотиндан бирининг меҳнати ҳисобидан. Бунда эр-хотиндан бирининг иккинчи тарафга тегишли мол-мулка нисбатан шахсий меҳнати назарда тутилади. Мисол келтирамиз. Хотинга никоҳ даврида бобоси дала ҳовли совға қилди, дала ҳовлидаги уй қадимийлиги ва тўкилиб тушай деб ётгани туфайли ундан фойдаланиб бўлмасди. Эр ўз қўли билан уни таъмирлаш ва қайта қуриш учун учта таътилни сарфлади. Шундан кейин дала ҳовлидан рисоладагидек фойдаланиш мумкин бўлди. Хотинга совға қилинган ушбу кўчмас мулкни эр-хотиннинг биргаликдаги мулки деб эътироф этиш мумкин, чунки эрнинг меҳнати натижасида дала ҳовлининг истеъмол сифатлари анча яхшиланди ва қиймати ошди.

Эслатиб ўтамиз, ҳатто юқоридаги шароитлар мавжуд бўлганда ҳам эр-хотин никоҳ шартномасида мол-мулкни улар ҳар бирининг биргаликдаги мулки деб эътироф этиш мумкинлигини истисно этишга ҳаққилар.

Ахтам ҲИКМАТОВ,
адвокат.

АЖРАЛИШГАЧА ТАҚСИМЛАШ

Уч йилдан бери хотиним билан бир квартирада яшайман. Амалда аллақачон никоҳ бекор қилинган, фақат оиланинг бузилиб кетганлигини суд қарори билан мустақамлаш қолган. Алоҳида ҳаёт кечирish вақтида мен автомобиль, телевизор, совуткич, маиший техника сотиб олганман. Ажрашганда рафиқам ушбу ашёлар ва автомашинага даъво қила оладими?

Георгий А.

– Баъзи эр-хотинлар мол-мулкни фақат ажралишдан кейин тақсимлаш мумкин деб ҳисоблаб хато қиладилар. Амалда бундай эмас. Эр-хотиннинг бирортасининг талаби билан умумий мол-мулкни никоҳ даврида ҳам, у бекор қилингандан кейин ҳам тақсимлаш мумкин. Никоҳи бекор қилинган эр-хотиннинг умумий мол-мулкни тақсимлаш тўғрисидаги талабларга эса 3 йиллик даъво муддати қўлланади.

Шундай экан, сиз ҳам, рафиқангиз ҳам никоҳни бекор қилиш тўғрисидаги қарорни кутиб ўтирмай, мол-мулкни тақсимлаш тўғрисида даъво билан судга мурожаат қилишингиз мумкин.

Бунда шуни билишингиз лозимки, Оила кодекси 27-моддасининг бешинчи қисмига кўра, **оилавий муносабатлар тугатилганда, суд эр ва хотин алоҳида яшаган даврда орттирган мол-мулкни улардан ҳар бирининг ўз мулки деб топиши мумкин.**

Мазкур меъёрни умумий қоидадан истисно сифатида қараш керак, чунки қонун муайян ҳуқуқий оқибатлар бошланишини

(хусусан эр-хотин мулкий ҳуқуқлар ва мажбуриятларининг юзага келиши ҳамда уларнинг тугатилиши) белгиланган тартибда тузилган ва, тегишинча, эсим даражада расмийлаштирилган (ФХДЁ органи ёки судда) ажралиш билан боғлайди. Шу боис суд никоҳнинг амалда бекор қилиниши билан юзага келган эр-хотин алоҳида яшаш даврида орттирилган мол-мулкни улар ҳар бирининг шахсий мулки деб топишга ҳақли, бироқ мажбур эмас. Зеро уни харид қилиш манбаи эр-хотиннинг шахсий маблағлари эмас, балки умумий маблағлари бўлиши мумкин.

Эр-хотиннинг бошқа тусдаги ҳолатлар юзага келтирган алоҳида яшаши (ўқиш, Куролли Кучларда хизмат қилиш, мамлакат ичида ёки хорижга узоқ муддатли хизмат сафари, содир этилган жиноят учун суднинг қарори бўлса овозликдан маҳрум этиш ва ҳазилликда жазоланиши) амалда никоҳ даврида орттирилган мол-мулкнинг умумийлиги қоидага таъсир кўрсата олмайди.

Ленара ХИКМАТОВА,
юрист.

МАҚСАД – ЭР-ХОТИННИ ЯРАШТИРИШ

Мен ажралиш учун судга ариза бердим. Бироқ судья эрим билан ярашиш учун 3 ой берди. 3 ой ўтгач биз судга келдик, бироқ бизга ярашиш учун яна 3 ой беришди. Марҳамат қилиб айтсангиз, ажралишда суд неча марта ярашиш учун муддат бериши мумкин?

Оля К., Фарғона шаҳри.

– Никоҳдан ажратиш тўғрисидаги ишни кўришда суд оилани сақлаб қолиш юзасидан чоралар кўриши лозим. Шу мақсадда суд мажлисида оилани сақлаб қолиш мумкинлигини тасдиқловчи ҳолатлар (болалар борлиги, никоҳнинг давомийлиги, оиладаги муносабатларнинг хусусиятлари ва бошқа ҳолатлар) аниқланса, суд ҳар иккала тарафнинг ёки улардан бирининг илтимосига биноан ёхуд ўз ташаббуси билан никоҳдан ажратиш тўғрисидаги ишнинг кўрилишини кейинга қолдириб, эр-хотинга ярашиш учун **6 ойгача** муҳлат тайинлашга ҳақли (Оила кодекси 40-моддасининг иккинчи қисми). Бунда шуни назарда тутиш лозимки, ОК 218-моддасининг талабларини ҳисобга олганда ярашишга 3 ой-

дан кам муддат бериш самарали эмас. **Эр-хотин ярашиши мақсадида 6 ойлик муддат ичида ишнинг кўрилиши бир неча марта кейинга қолдирилиши мумкин**.

Яъни суд ушбу асосларга кўра иш кўрилишини бир неча марта кейинга қолдириши мумкин, бироқ эр-хотинга ярашиш учун бериладиган даврнинг жами кунлари қонун билан белгиланган 6 ойдан ошмаслиги керак.

Шуни ҳисобга олиш лозимки, эр-хотинни яраштириш учун муддат берилиши муносабати билан иш кўрилишини кейинга қолдириш тўғрисида қарор қабул қилиш суднинг мажбурияти эмас, балки ҳуқуқидир. Ҳар бир алоҳида ҳолда унинг қанча давом этиши иш ҳолатларидан

келиб чиқиб белгиланади. Иш кўрилишини кейинга қолдириш ва ярашиш учун эр-хотинга муддат тайинлаш реал асосга эга бўлиши керак. Агар иш кўрилиши жараёнида суд оилани амалда сақлаб қолиш мумкин эмас ва эр-хотиннинг манфатларига мувофиқ келмайди деган хулосага келса, унда кейинга суришдан маъно йўқ.

Реклама

“AMIR-AUDIT” МЧЖ
аудиторлик ташкилоти
28.03.2008 йилдаги 00642-сон лицензия.
ЎзР АВнинг 12.01.2005 йилдаги 991-сон қуволомаси.

Ўзбекистон Республикасидаги барча хўжалик юритувчи субъектларда аудиторлик текширувлари ўтказилади

Малака сертификатли аудиторларни ишга қабул қиламиз

Бухгалтерия ҳисоботи ва баланс тузиш
Тел.: (+99890) 187-04-68, (+99894) 644-62-23, 296-55-78; факс (8371) 296-52-15

Эълонлар

СОТИЛАДИ
ЮНУСОБОД ТУМАНИДАГИ УЙ СОТИЛАДИ, 8 СОТИХ, 7 ХОНА. МУЛЖАЛ – «ЗЕНИТ» ЗАВОДИ.
ТЕЛ.: (+998 98) 311-93-63.

ЮРИДИК ХИЗМАТЛАР
Кўчмас мулк бўйича юрист маслаҳатлари. Кадастр.
Тел. 346-16-89.

ADVOKAT ELITE. Судларда вакиллик қилиш. Корхоналар, ваколатхоналарни рўйхатдан ўтказиш, қайта ташкил этиш ва уларга юридик хизмат кўрсатиш. Тел.: 281-52-39, 346-16-89.

ХИЗМАТЛАР
Объектларни кўриқлаш.
Тел.: 542-17-65, 508-74-34.

***Хизматлар лицензияланган.**
Товар сертификатланган.

Ташкилотлар учун компьютер ва маиший техникани ҳисобдан чиқариш учун ҳужжатларни тайёрлаш. Тўлов исталган шаклда.
Тел.: 236-76-46, 233-74-95, 233-17-56.

Лойиҳа-смета ҳужжатларини тайёрлаймиз*. Тел. (+998 91) 162-60-17.

ХАБАР
Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани ҳокимлигининг тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш бўлими томонидан 2012 йил 2 июлда 004124-09-сон билан рўйхатдан ўтказилган «Norma Biznes» масъулияти чекланган жамияти, СТИР 300857111, КТУТ бўйича коди 22451811, муассиснинг 2013 йил 4 апрелдаги 2/13-сон қарорига мувофиқ тугатилмоқда. Давлолар эълон чоп этилган кундан бошлаб 2 ой давомида қуйидаги манзилда қабул қилинади: 100105, Тошкент шаҳри, Миробод тумани, Таллимаржон кўчаси, 1/1. Телефон 283-23-36.

¹ОС Пленумининг 20.07.2011 йилдаги «Судлар томонидан никоҳдан ажратишга оид ишлар бўйича қонунчиликни қўллаш амалиёти тўғрисида» 6-сон қарорининг 15-банди.

Иқтисодий-ҳуқуқий газета
НОРМА МАСЛАХАТЧИ
ҲУҚУҚ СОЛИҚЛАР БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ «Norma Hamkor» МЧЖ

Газета 2006 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат рақами 0074.

БОШ МУҲАРРИР
ФАРҲОД ҚУРБОНБОВ
ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш.,
Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
Таҳририят тел. 283-44-27
Обуна бўлими тел. 200-00-30
E-mail: gazeta@norma.uz,
normapress@mail.ru
www.norma.uz
Нашр учун масъул:
Нодир Алимов

Муаллифлар фикри доим ҳам таҳририят нуқтаи назарига мос келвермайди.

Таҳририят муштариолар билан ёзишиб туриш имкониятига эга эмас.

«Norma маслаҳатчи»да эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат «Norma» газеталари бирлашган таҳририяти МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Газета таҳририят томонидан тайёрланган диапозитивлар ёрдамида «TOPPRINT» МЧЖ босмаҳонасида босилди (Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1).
Индекс – 186 Буюртма 894 Адади 2 315. Баҳоси келишилган нархда
Газета 2013 йил 8 апрелда соат 19.30 да топширилди.
ISSN 2010-5223